

Egyetemi doktori (PhD) értekezés tézisei

**A SZUBURBANIZÁCIÓ TÁRSADALMI-GAZDASÁGI
HATÁSAI ÉS KÖVETKEZMÉNYEI
A MISKOLCI AGGLOMERÁCIÓBAN**

PhD thesis

**SOCIOECONOMIC EFFECTS
AND CONSEQUENCES OF SUBURBANIZATION
IN THE MISKOLC AGGLOMERATION**

Kristóf Andrea

Témavezető: Dr. habil. Kozma Gábor
tanszékvezető egyetemi docens

DEBRECENI EGYETEM
Földtudományok Doktori Iskola

Debrecen, 2018.

BEVEZETÉS

A XX. század végének térformáló geopolitikai és társadalmi-gazdasági eseményei Magyarországon is a szocializmusból öröklött struktúra részleges vagy teljes átalakulását és az új igényekhez történő alkalmazkodást követelte meg.

A magyar településrendszer fejlődésének legnagyobb érdeklődést kiváltó folyamata az agglomerációk kialakulása és változása. A tágabban értelmezett urbanizáció a leglátványosabb változást a nagyobb városok és környezetük viszonylatában zajló centralizáció (agglomerálódás) és decentralizáció (szuburbanizáció) révén valósítja meg.

A magyarországi agglomerációk kialakulásában és formálódásában mind a politikai, mind a társadalmi-gazdasági folyamatok évtizedek óta markánsan megjelentek és napjainkban is hatást gyakorolnak (*Tímár J. 1999, Dövényi Z. – Kovács Z. 1999*).

A folyamat érintette a városias tér kiterjedését, belső kohézióját, és változásokat okozott a gazdasági folyamatok szervezésének földrajzi léptékében is. Miskolcon és az agglomerációjában az 1990-es évektől többirányú társadalmi-gazdasági változások zajlottak.

Az egyes települések helyi társadalmi struktúráinak átalakulása együtt járt a társadalom és a gazdaság térbeliségének megváltozásával, a miskolci agglomerációban érzékelt egyenlőtlenségek növekedésével.

A társadalmi-gazdasági egyenlőtlenséget fokozta a szuburbanizáció. A folyamat együtt járt a társadalmi alapfunkciók térbeli elkülönülésének fellazulásával, és a korábban monofunkciós társadalmi-gazdasági lokális terekben új szerepkörök jelentek meg (*Tímár J. 1999*).

A szuburbanizációs folyamat társadalmi-gazdasági és infrastrukturális-környezeti hatásai napjainkig feltáratlanok a miskolci szuburbiában. Nem történt meg a szuburbanizációs folyamat miskolci specifikumainak mélyreható vizsgálata és feltárása, de ezek horizontális kiterjedésének egzakt elhatárolása sem.

A gazdasági válság, az ország általános gazdasági nehézségei, illetve a miskolci agglomerációban is megváltoztatták az agglomerációs-szuburbanizációs települések szuburbanizációval kapcsolatos érdekeltségeit. Ezért a korábbi extenzív fejlődést támogató koncepciókat egy intenzívebb, a lakosságszám stabilizálására, a meglévő helyi erőforrások hatékony felhasználására irányuló településfejlesztési elképzelések váltják fel. Ezek hatással vannak a miskolci agglomerációban zajló szuburbanizációs folyamatokra is, visszafogják azokat.

A miskolci agglomeráció lehatárolására is számos kísérlet született (*pl. KSH 1998 és 2003, Bajmócy P. 2003, Kovács T.–Tóth G. 2003 stb.*),

eredményét tekintve azonban sem az agglomerációs kritériumokat tekintve, sem a hozzá tartozó települések körét tekintve nem alakult ki konszenzus. A Központi Statisztikai Hivatal besorolása szerint 2003-ig 17 db település, 2013-ig 13 db település alkotta Miskolc agglomerációját. A miskolci agglomeráció legújabb (2014-től) lehatárolásnak alapját a nagyvárosi térség központjába irányuló munkacélú ingázás adta (36 település).

Indokolt tehát komplexen megvizsgálni a miskolci agglomerációban lezajlott szuburbanizációs folyamatokat települési szinten, valamint annak társadalmi és gazdasági hatásait.

CÉLKITŰZÉSEK

Doktori értekezésem megírása során **fő célkitűzésem** az volt, hogy értelmezsem és feltárjam a miskolci agglomeráció településeinek szuburbanizációs-agglomerációs folyamatait és specifikumait, illetve a szuburbán kisközpontok és települések térszerkezeti-funkcionális helyzetét és kapcsolatrendszerét. A fő célkitűzésem elérése érdekében **öt hipotézis** igazolására tettem kísérletet:

1. **hipotézis:** Feltételeztem, hogy a Miskolcon élő, alacsony és magas társadalmi státuszú csoportok körében a költözés irányai markánsan különböztek, ami a szuburbán településeken belül és a települések között felerősítette a szegregációt.
2. **hipotézis:** Feltételeztem, hogy a szuburbia újonnan érkezett lakosainak domináns többsége a miskolci panellakásokból költözött ki.
3. **hipotézis:** Feltételeztem, hogy a miskolci átlagtól magasabb iskolai végzettségű és az átlagnál magasabb jövedelmű lakosok vettek részt a szuburbanizációban.
4. **hipotézis:** Feltételeztem, hogy a 2009-2013 közötti válság hatására a miskolci agglomerációban korábban zajló szuburbanizáció erőteljesen mérséklődött, a kiköltözések visszaestek, szórványossá váltak, és a szuburbanizáció kifulladt.
5. **hipotézis:** Feltételeztem, hogy Miskolc körül sajátos szuburbán zóna alakult ki, mert a miskolci agglomeráció egésze is folyamatosan veszít a népességéből, s a térkapcsolati rendszerek nem a policentrizmus irányába mozdultak el, hanem a hagyományos nagyváros-agglomeráció centralizált társadalmi-gazdasági kapcsolatrendszer elemei maradtak dominánsak.

A célkitűzéseim megvalósítása és hipotéziseim alátámasztásának érdekében vállalt megoldandó (rész) feladatok közé az alábbiak tartoztak:

- A nemzetközi és hazai szakirodalomra támaszkodva bemutatni a nagyvárosi agglomerációkban lezajló szuburbanizáció folyamatát, annak magyarországi általános és regionális specifikumait.
- Esettanulmányokon keresztül, települések és településrészek szintjén (pl. Onga, Lyukó-völgy, Bükk-szentlászló stb.) megismerni és feltárni Miskolcon és az agglomerációban zajló szuburbán társadalmi-gazdasági folyamatokat.
- Statisztikai adatok alapján társadalom és gazdaságföldrajzi elemzést és értékelést készíteni a szuburbán településekről.
- Miskolc szuburbán zónáját lehatárolni, elhelyezkedését, infrastrukturális adottságait és az agglomeráció társadalmi-gazdasági állapotát térképeken ábrázolni és elemezni.
- Személyes adatfelvételt és kérdőíves vizsgálatot folytatni a miskolci agglomeráció szuburbán lakossággal és eredményeit összevetni a hazai szakirodalomban publikált hasonló tanulmányokkal, illetve a korábbi kutatási eredményeimmel.

ANYAG ÉS MÓDSZER

Az értekezésben vizsgált települések kiválasztása és lehatárolása a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) és a Területi Információs Rendszer (TeIR) adatai alapján, saját értékelést követően, a hazai szakirodalom eredményeivel összevetve történt.

Minden tanulmány esetén lényeges a vizsgált terület lehatárolása, amely esetünkben megegyezik a miskolci agglomeráció településeivel. A miskolci agglomeráció legújabb (2014-től) lehatárolásnak alapját a nagyvárosi térség központjába irányuló munkacélú ingázás adta (*Tóth G. 2014*).

A statisztikai adatok segítségével vázlatosan mutatom be a miskolci agglomerációban zajló szuburbanizáció elmúlt huszonöt évének (1990-2015) legfontosabb társadalmi és gazdasági jellemzőit.

A miskolci kistérség, járás és agglomeráció településeinek statisztikai adatai, illetve a szuburbán településeken végzett lakossági és önkormányzati kérdőívek és interjúk segítségével tártuk fel azokat a jelenségeket, amelyek az 1980-as évek végén megindult és az 1990-es években gyorsuló szuburbanizációra utalnak.

A kérdőív kitöltése minden esetben személyesen történt. A részvétel önkéntes és anonim volt. A kérdőívbe néhány nyílt végű kérdést is elhelyeztünk annak érdekében, hogy részletesebb adatokhoz jussunk. A mintavétel nem reprezentatív és nem teljes körű, de az eredmények bizonyítják az előzetes feltételezéseimet. A kérdőívek adatbázisának feldolgozása során, amely a vizsgált települések szuburbán társadalmával

kapcsolatos sajátosságok elemeit tartalmazza, a vonatkozó adatokat SPSS szoftverrel elemeztem és értékeltem.

Az empirikus kutatást (kérdőívekkel és prominencia vizsgálatokkal) 2016 tavaszán végeztük, és a miskolci szuburbán települések Miskolcra 1990 után kiköltözött lakosaira fókuszáltunk. Mélyinterjúkat és háttérbeszélgetéseket készítettem a tíz szuburbán település prominens személyiségeivel (pl. polgármester, közigazgató, iskolaigazgató stb.). A saját készítésű – harmincnégy nyílt és zárt kérdést tartalmazó – kérdőívet önkéntesen és anonim módon a tíz településen – személyes felkeresés során – összesen 975 tizennyolc év feletti szuburbán lakos töltötte ki, érdemi információkat nyújtva háztartásáról. A lekérdezés nem volt minden esetben problémamentes, a települési kérdőívek száma ezért sem arányos a népességszámmal, s életkor szerint a 30 év feletti korosztályok – a vizsgálat jellegéből adódóan – felülreprezentáltak.

Az általam használt lakossági kérdőív a *Günter Herfert (2001)* által készített, majd Dövényi Zoltán és Kovács Zoltán által átdolgozott kérdőív alapján készült.

A kérdőíveken alapuló adatok elemzése sokrétűbbé és specifikusabbá tette a településekről megismert információkat, ellentétben a statisztikai adatokkal, amelyek csak az általános mintázatot mutatták ki.

Megvizsgáltam a települések demográfiai és infrastrukturális sajátosságait (pl. lakosságszám változása, iskolázottság alakulása stb.), a kiköltöző népesség összetételét, motivációit, és azt, hogyan hatott mindez a befogadó települések társadalmának átalakulására, hogyan tudtak az újonnan jött családok beilleszkedni a helyi közösségbe. Fontos kérdés továbbá, hogy a kiköltöző városi lakosok korábbi kapcsolatrendszerükből mit öriztek meg költözésük után, hol veszik igénybe a különböző szolgáltatásokat.

A társadalmi szuburbanizáció által leginkább átalakuló 10 település (Arnót, Onga, Kistokaj, Mályi, Felsőzsolca, Szirmabesenyő, Nyékládháza, Bükkaranyos, Bükkzentkereszt és Kisgyőr) háztartásainak – a reprezentativitás kritériumainak is megfelelően – egy részét az említett kérdőívek segítségével felmértem. A kérdőívek feldolgozása folyamatos, ezzel szoros összefüggésben azonban a miskolci agglomeráció gazdasági átalakulását és ennek legfontosabb ágazati és térszerkezeti következményeit is vizsgáltam az Opten Cégkódár működő vállalkozásokra vonatkozó adatainak segítségével.

Az Opten Cégkódár tartalmazza a miskolci agglomeráció településein 2016-ban működő valamennyi vállalkozás alapadatait (pl. székhely, nettó árbevétel, főtevékenység stb.). Az empirikus adatbázis összeállításakor az inaktív cégeket kiszűrtem, illetve a legfrissebb (2015) megadott nettó

árbevétel adatokkal dolgoztam. Az adatbázisba a legalább 20 millió Ft évi nettó árbevétellel rendelkező működő cégek kerültek be és csak azokat a működő vállalkozásokat vettem figyelembe (640 db), amelyek székhelye is az agglomeráció harmincöt vizsgált településén volt. Az ország többi településén székelő, de a vizsgált 35 település valamelyikén tevékenykedő működő vállalkozásokat kizártam (természetesen a miskolci székhelyűeket is), mert ezek még áttételesen sem jelzik – véleményem szerint – a gazdaság olyan jellegű átstrukturálódását, amely szuburbán elemeket is tartalmaz.

A 20 millió forintos nettó éves árbevétel határ nem véletlen, a működő vállalkozások vezetőivel folytatott mélyinterjúk alapján kiderült, hogy a bevételi értékhatár esetén – önmagukon kívül – már legalább egy munkavállalót tudnak alkalmazni. A kisvállalkozások kiestek ugyan, de egy életképes közép vállalkozástól elvárható, hogy legalább egy alkalmazottal dolgozzon és 20 millió forint nettó árbevételt érjen el évente. Az ilyen cégeknek azt gondolom, hogy ténylegesen „köze lehet” a miskolci agglomeráció gazdaságának funkcionális, ágazati és területi átalakulásához. Az egyes ágazatcsoportokba történő besorolásnál kizárólag a cégek főtevékenységét vettem figyelembe, a telephelyek pontos beazonosítását települési szinten végeztem, és a bizonytalan eseteket terepbejárással igyekeztem tisztázni.

A gazdaság szereplői közül kiemelt figyelmet fordítottam a működő gazdasági szervezetek ágazati és települési megoszlására, illetve az ipari parkokra, amelyek segíthetik az elmúlt negyedszázad gazdasági folyamatainak helyi sajátosságokhoz igazodó értelmezését és értékelését.

A TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK ÖSSZEFOGLALÁSA

A szakirodalom feldolgozása és a kutatómunka során számos kérdés fogalmazódott meg, amelyekre az értekezés feladatainak elvégzése adta meg a válaszokat. Ezek során a következő megállapításokat tettem:

1. Hipotézis:

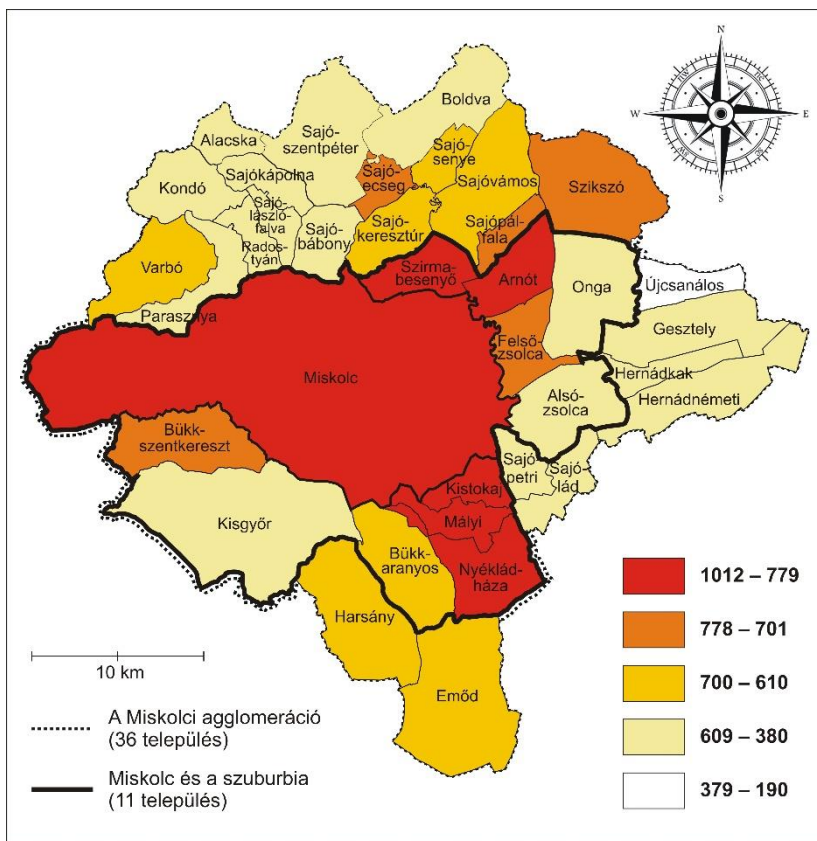
Feltételeztem, hogy a Miskolcon élő, alacsony és magas társadalmi státuszú csoportok körében a költözés irányai markánsan különböztek, ami a szuburbán településeken belül és a települések között felerősítette a szegregációt.

E feltételezésemben abból a közismert tényből indultam ki, hogy a modern urbanizációhoz kapcsolódó népességkoncentráció egyik meghatározó demográfiai mozgásfolyamata a migráció, amely törvényszerűen generálja a társadalmi különbségeket az egyes

településrészek és települések között. Az alacsony és magas társadalmi státuszú csoportok térbeli-települési elkülönülése korábban (pl. a nagyvárosi agglomerációkban) is megfigyelhető volt, azonban mindez a szocialista országokban (így természetesen hazánkban is) csak a rendszerváltozás után nyert reális, a valós folyamatokat feltáró kutatási létjogosultságot. A témával foglalkozó kutatók véleményét elfogadva e folyamatot a szuburbanizáció felerősítette, a szegregáció társadalmi megítélés szerinti pozitív (lakóparkok), ill. negatív (gettók) megjelenési formáival egyaránt (*Perczel Gy. 2003, Ladányi J. - Szélényi I. 1997*).

Miskolci sajátosság, hogy az itt épült lakótelepek (pl. Avas) – a városi átlagtól korábban magasabb státuszú – népességének elköltözése, valamint a belső városrészek hanyatló társadalmi presztízse együttesen – minden korábbi időszaktól és hazai nagyvárosokban leírtaktól – jobban megbontotta e nagyváros korábban kialakult társadalmi modelljét. A folyamat eredményeként új városrészek váltak (pl. Avasalja, Egyetemváros, Berekalja stb.) az elit szegregációs szigetévé. Szintén a szuburbán migrációs trendek erősítették fel a Miskolcon belüli gettók (pl. számozott utcák, Lyukó-völgy stb.) kialakulását. A folyamat markánsan megváltoztatta és polarizálta a miskolci agglomeráció szuburbán településeit is (*l. térkép*).

Egyrészt megerősödött a Bükk hegység kistelepüléseink vagyonosabb népességet (pl. Bükkszentkereszt stb.) koncentráló szerepe. Másrészt megjelentek, elsősorban Miskolc közigazgatási határához közel fekvő – kedvező közlekedési és gazdasági potenciállal rendelkező – olyan települések is (pl. Mályi, Kistokaj, Szirmabesenyő stb.), amelyek az új elit-koncentráció színtereivé váltak, magas-státuszú lakónegyedekkel és lakóparkokkal. Az alacsony státuszú népesség koncentrációja is erősödött, és e folyamatok egyik eredménye, hogy kialakult a miskolci agglomeráció összefüggő, – az etnikai kisebbség markánsabb jelenlétével is jellemezhető – „keleti slum övezete” (pl. Gesztely, Hernádkak, Újcsanálós stb.).

1. térkép. Az egy állandó lakosra jutó SZJA alapot képező jövedelem (2011)

Forrás: KSH-adatok alapján, saját szerkesztés

2. Hipotézis:

Feltételeztem, hogy a szuburbia újonnan érkezett lakosainak domináns többsége a miskolci panellakásokból költözött ki.

A rendszerváltozáshoz kapcsolódó társadalmi-gazdasági változások markánsan érintették a társadalom ingatlanvagyonát, felértékelődtek a korábbi állami/tanácsi városi bérlakások. Ezek értékesítésével megteremtődött az anyagi alap a tömb- és panellakásokban élő családok minőségi lakáscseréjéhez, a középosztálybeli álm megvalósulásához: a

kertes házba történő költözéshez. A kezdetben szórványos, majd tömegessé váló kiköltözők számára a legfontosabb motivációként számításba jövő, az urbánus lét negatívumait (pl. környezetszennyezés, zsúfoltság, elidegenedés stb.) megtestesítő elemeket nagyvárosaink általában nem, vagy csak ritkán mutatták. Miskolc azonban e tekintetben is kivételes helyzetben volt, a rendszerváltozás idején lakosságának közel 60%-a lakótelepeken élt, jelentős környezetszennyező ipari üzemek (pl. Diósgyőri Kohászati Üzemek stb.) közvetlen szomszédságában.

A kérdőíveinkre válaszoló lakosok megerősítették hipotézisemet: a kiköltözők döntő hányada (58,6%) a panellakásokból települt ki (1. táblázat).

1. táblázat. A kiköltözés mozgatórugói a miskolci szuburbán településeken

Település	A korábbi lakás								Összesen
	Tulajdon szerint			Jellege szerint					
	Magánlakás	Albérlet	Önkor- mányzati	Kertes ház	Sorház	Panel 5 emeletnél k.	Panel 5 emeletnél t.	Tégla blokkos	
Arnót	109	32	20	33	16	64	32	16	161
Sz.besenyő	67	13	7	39	4	11	17	16	87
Felsőzsolca	140	9	7	48	4	41	54	9	156
Kisgyőr	37	5	6	5	3	14	19	7	48
Bükkaranyos	12	1	2	2	1	4	5	3	15
B.szentkereszt	45	7	2	29	5	15	3	2	54
Kistokaj	107	11	14	35	18	34	41	4	132
Nyékládháza	42	5	7	12	3	19	17	3	54
Mályi	100	1	1	15	8	41	32	6	102
Onga	113	38	15	26	21	73	36	10	166
Összesen	772	122	81	244	83	316	256	76	975

Forrás: kérdőívek alapján saját szerkesztés

Bükkszentkereszt, Szirmabesenyő, Kistokaj és részben Kisgyőr adatai jelzik, hogy a miskolci szuburbán folyamatokra sem csak az volt jellemző, hogy az egyszerű panelből kertes házba költözés folyamata játszódott le. A környezetre igényesebb szuburbán generáció anyagilag tehetősebb rétege minőségi cserét is végrehajtott, azaz a miskolci kertes házát vagy sorházi lakását eladva költözött a magas presztízs értékű településekre a nagyobb

telek, lakás, komfortosság megvalósulásáért is vállalva a közlekedési és egyéb vonalas infrastruktúra kiépítetlenségéből származó hátrányokat.

3. Hipotézis:

Feltételeztem, hogy a miskolci átlagtól magasabb iskolai végzettségű és az átlagnál magasabb jövedelmű lakosok vettek részt a szuburbanizációban.

E hipotézisem csak részben bizonyult helytállónak. A statisztikai adatok ténylegesen azt jelezték, hogy a szuburbán települések egy részén (pl. Felsőzsolca, Mályi, Kistokaj stb.) dinamikusan nőtt – a megyei és az agglomerációs átlagot meghaladóan – a magasabb iskolai végzettséggel rendelkezők száma (2. táblázat).

2. táblázat. A válaszadók iskolai végzettsége

A település neve	Nők				Férfiak				Összesen
	Szakiskola	Szakközép-iskola	Gimnázium	Diploma	Szakiskola	Szakközép-iskola	Gimnázium	Diploma	
Arnót	12	34	14	36	3	18	11	29	157
Sz.besenyő	1	15	3	27	12	6	1	20	85
Felsőzsolca	9	27	12	54	6	15	12	21	156
Kisgyőr	1	3	3	27	0	3	0	9	46
Bükkaranyos	1	0	0	5	0	3	3	3	15
B.szentkereszt	1	12	9	9	2	6	3	9	51
Kistokaj	3	21	27	21	9	9	18	18	126
Nyékládháza	3	6	12	15	0	6	0	12	54
Mályi	5	16	19	24	3	6	6	15	94
Onga	10	26	21	48	5	25	10	21	166
Összesen (fő)	46	160	120	266	40	97	64	157	950
Összesen (%)	8	26,8	20,7	44,5	10,5	28,2	18,6	42,9	100+100

Forrás: Kérdőívek alapján saját szerkesztés

A statisztikai adatok és a kérdőívek alapján azonban az is egyértelművé vált, hogy a kiköltöző családok nem rendelkeztek kiugróan magas jövedelemmel (1. térkép) és jelentősebb megtakarításokkal, így tőkájuk sem volt ahhoz elég, hogy a minőségi cserét Miskolcon belül oldják meg. Az

empirikus vizsgálatok alapján megállapíthatjuk, hogy a települések környezeti állapota, a kedvező közlekedési kapcsolatok, az olcsóbb telkek és az önkormányzati kedvezmények csábították a kiköltözők jelentős részét.

E tények is megerősítik a miskolci szuburbia társadalmának egyik sajátosságát, mely szerint zömmel az alsó-középosztályhoz tartozók adták a szuburbán generációt, akik társadalmi (pl. beilleszkedés, lokális kötődés stb.) és gazdasági (pl. pénzügyi válság, deviza hitelek törlesztési problémái, munkanélküliség stb.) sérülékenysége a hazai átlagtól mind a mai napig fokozottabban jelentkezik. Különösen igaz mindez a társadalmilag hátrányos helyzetű csoportokra, akik között az alacsony iskolázottsággal és jövedelemmel rendelkezők, a munkanélküliek és a cigányok is megtalálhatóak.

4. Hipotézis:

Feltételeztem, hogy a 2009-2013 közötti válság hatására a miskolci agglomerációban korábban zajló szuburbanizáció erőteljesen mérséklődött, a kiköltözők visszaestek, szórványossá váltak, s a szuburbanizáció kifulladásra került.

Az ország más nagyvárosi térségeiben lezajlott kutatások e tézist alátámasztó eredményekkel zárultak. A hazánkat is elérő pénzügyi és gazdasági recesszió, a hitelválság és a bedőlt lakáshitelek társadalmi vetületei (pl. eladósodás, munkanélküliség, elszegényedés stb.) megváltoztatták a mobilitási folyamatokat a hazai nagyvárosi agglomerációs térségekben is, amelyekről – a budapesti agglomeráció kivételével – alig rendelkezünk információval. Tény, hogy e válsággal járó bizonytalanság egyszerre fékezheti és gyorsíthatja, illetve halasztja az egyének migrációs szándékait. A miskolci agglomerációban azonban ilyen jellegű kutatások eddig nem zajlottak, így a folyamat mélysége és a társadalmi csoportokat érintő horizontális kiterjedése is ismeretlen volt.

A kérdőíves felmérés alapján bebizonyosodott, hogy a szuburbán életformával együtt járó költségek jelentős növekedése, a szuburbán generáció fásultsága, az egykori „presztízs életterek” leromlása, valamint a válság kedvezőtlen hatásai együttesen járultak hozzá ahhoz, hogy a szuburbanizáció folyamata megkezdte a visszafordulást (3. táblázat).

A dinamikáját veszített szuburbanizáció nyomán napjainkra egy dinamikáját és irányát veszített szuburbán társadalom és gazdaság képének lenyomata is kirajzolódik.

A szuburbán települések további fejlődése nagyrészt Miskolc fejlődésének függvénye, elsősorban munkaerő-felhasználás, ingázás és akár a lakóterület vonatkozásban is.

3. táblázat. A miskolci agglomeráció és szuburbia településeinek népességszáma, természetes szaporodása és vándorlási egyenlege (1990–2015)

Települések	1980-1990		1990	1990-2001		2001	2001-2011		2011	2015
	1*	2*	3*	1*	2*	3*	1*	2*	3*	3*
Miskolc	1487	-13148	196442	-6785	-5532	184125	-8425	-7946	167754	159554
Miskolci agglomeráció	2927	-1253	92719	1058	3674	97451	-1764	-1475	94212	92347
ebből a szuburbia települései:										
Alsózsolca	308	-175	5723	355	-34	6044	161	-439	5766	5606
Arnót	170	352	2082	107	368	2557	34	6	2597	2387
Bükkaranyos	-39	-10	1122	16	255	1393	30	25	1448	1499
Bükkzentker.	21	-22	1374	-96	-4	1274	-85	17	1206	1179
Felsőzsolca	368	446	6939	193	-105	7027	58	-472	6613	6486
Kisgyőr	7	-67	1572	-18	55	1609	-39	72	1642	1677
Kistokaj	39	205	1489	9	370	1868	-27	237	2078	2083
Mályi	168	685	3353	4	795	4152	-72	44	4124	3929
Nyékládháza	57	185	4432	-67	541	4906	-204	321	5023	4865
Onga	213	213	4042	278	441	4761	58	39	4858	4764
Szirmabesenyő	144	-77	4836	-123	16	4729	-238	-53	4438	4111
Összesen	1456	1735	36964	658	2698	40320	-324	-203	39793	38586

* 1. természetes szaporodás; 2. vándorlási egyenleg; 3. népességszám

Forrás: TeIR KSH-TSTAR adatok alapján saját szerkesztés

5. Hipotézis:

Feltételeztem, hogy Miskolc körül sajátos szuburbán zóna alakult ki, mert a miskolci agglomeráció egésze is folyamatosan veszít a népességéből, s a térkapcsolati rendszerek nem a policentrizmus irányába mozdultak el, hanem a hagyományos nagyváros-agglomeráció centralizált társadalmi-gazdasági kapcsolatrendszer elemei maradtak dominánsak.

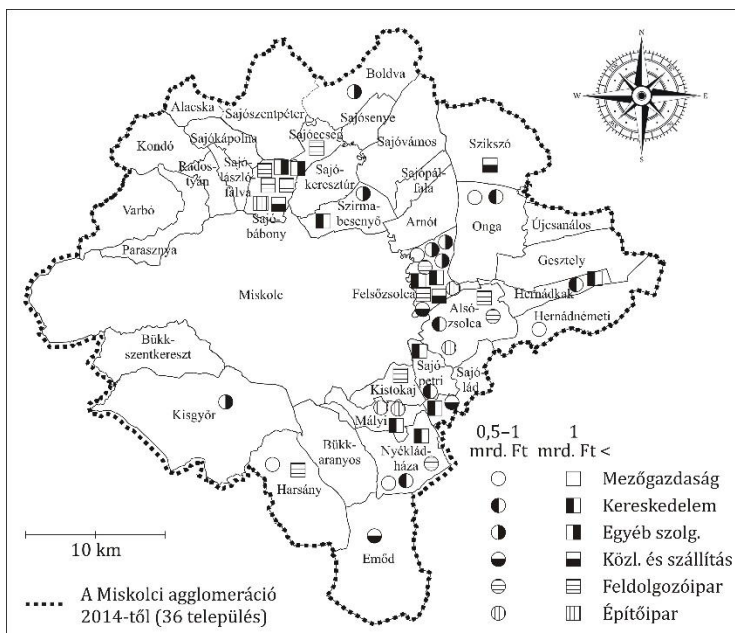
A disszertáció eredményei egyértelműen alátámasztják e hipotézisem helyességét, a miskolci szuburbán települések az ország más nagyvárosi szuburbiáitól jobban összekapcsolódtak a város gazdaságával, társadalmával és szolgáltatásaival, mintegy szimbiózist alkotva.

A Miskolchoz kapcsolódó települések egy része azonban túlzottan „távolinak” bizonyult (a földrajzi közelség ellenére) – különösen északnyugati és északi irányban – a szuburbanizációs folyamat hatásainak

vonatkozásában, ezért a várostól északkeletre és délre alakult ki Miskolc szuburbiája.

A népesség térbeli átrendeződése mellett - helyismereti tapasztalataim szerint - egyre látványosabb formát öltött a termelő (ipari) és szolgáltató funkciók megtelepedése is a miskolci agglomerációban. A legfontosabb kérdés számomra e kontextusban az volt, hogy az itteni cégek megjelenése a miskolci vállalkozások „szuburbanizációs jellegű” kitelepüléséhez kötődik elsősorban, vagy inkább kívülről ide irányuló beruházásokhoz.

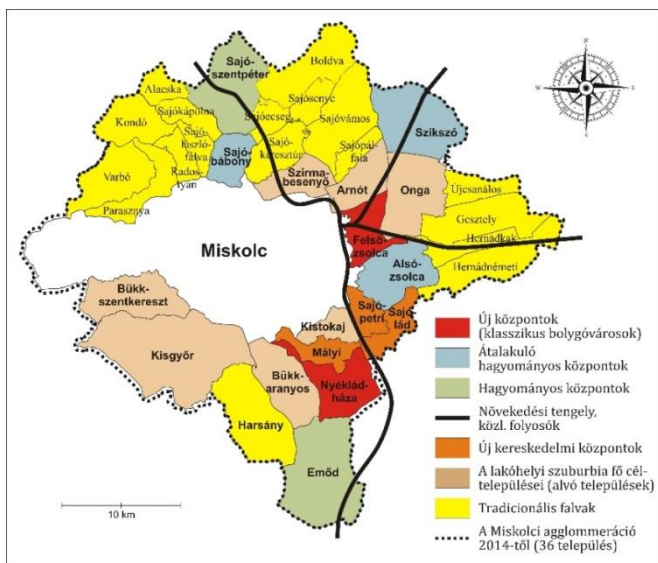
A miskolci agglomeráció nyolc kisvárosának funkcionális gyarapodása, az ipari parkok teljesítménye, valamint az Opten Cégekódár adatai alapján megállapíthattam az agglomerációs gazdaság néhány jellemzőjét. Egyrészt azt, hogy a gazdasági fejlődés esetenként hagyományos ipari központokat (pl. Sajóbábony, Felsőzsolca, Szikszó stb.) is dinamizálni tudott. Azonban néhány tradicionális kisközpont (pl. Emőd, Sajószentpéter stb.) esetében nem történt ilyen mértékű átalakulás, ezek jórészt megőrizték, s tovább erősítették korábbi gazdasági profiljukat (2. térkép).

2. térkép. Az 500 millió Ft-nál nagyobb éves árbevétellel rendelkező működő vállalkozások és főtevékenységük

Forrás: Opten Cégekódár (2016) alapján saját szerkesztés

A kisvárosok dinamikusabb csoportjánál (Nyékládháza, Alsó- és Felsőzsolca, Emőd) egyértelműen Miskolc közvetlen és közvetett hatása bizonyult erősebbnek, ezek valóban lényegesen jobb helyzetben vannak, mint az őket körülvevő vagy a nagyvárostól távolabb eső települések. A mennyiségi növekedés mellett a minőségi elemek is gyarapodtak, és nem csak a népességet, hanem a gazdasági tevékenységet is jobban koncentrálják. Funkcionális helyüket tekintve részben szolgáltató kisvárosokká tudtak válni, megfelelően a kisvárosokban és vonzáskörzeteikben élők elvárásainak. A népességgyarapodáson alapuló városodás mellett megjelentek a városiasodás elemei, s meg tudták tartani a korábban idetelepülteket. Ezek a kisvárosok a szuburbanizációs-agglomerációs folyamatok nagy nyertesei. A központi funkciókban gazdagabb, Miskolctól függetlenebb, korábban jelentős vonzáskörzettel (és iparral) is rendelkező kisvárosokban (Sajóbábony, Sajószentpéter, Szikszó) kedvezőtlen demográfiai folyamatok érvényesülnek. A szuburbanizáció kevésbé érintette meg e kisvárosok társadalmát és gazdaságát, a korábbi ipari tevékenységek vonzó tényezői napjainkra elhalványultak, dinamizmusuk kifulladás, így helyüket keresik az átstrukturálódó miskolci agglomerációban (3. térkép).

3. térkép. A miskolci agglomeráció térszerkezete és funkcionális differenciálódása (saját szerkesztés)

A miskolci agglomeráció nem vált policentrikussá, napjainkban is monocentrikus várostérség maradt, ahol a differenciálódás ellenére az agglomeráció településeinek csak töredéke mutat egyedi arculatot és specializálódást. Mindez leginkább a mezőgazdasági és ipari termelő tevékenységben domborodik ki. A miskolci agglomeráció gazdasága egyszerre mutatja a szocializmus évtizedeiből átöröklött és az elmúlt negyedszázad gazdasági folyamatainak eredményeként kialakult szelektív megújulás kettős képét.

A tézisekben felhasznált irodalom

- BAJMÓCY P. (2003): Szuburbanizáció a budapesti agglomeráción kívüli Magyarországon. Doktori értekezés tézisei, Szegedi Tudományegyetem. 18. p.*
- DÖVÉNYI Z. - KOVÁCS Z. (1999): A szuburbanizáció térbeni-társadalmi jellemzői Budapest környékén In: Földrajzi Értesítő XLVIII. évf. 1999. 1-2. sz. pp. 33-57.*
- KOVÁCS T.–TÓTH G. (2003): Agglomerációk, településegységek a magyar település-rendszerben. Területi Statisztika. 6. (43.) évf. 4. szám. pp. 387–391.*
- LADÁNYI J. - SZELÉNYI I. (1997): Szuburbanizáció és gettósodás. Kritika. 7. pp. 4-12.*
- PERCZEL GY. (2003): Magyarország társadalmi-gazdasági földrajza. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest*
- TIMÁR J. (1999): Elméleti kérdések a szuburbanizációról. Földrajzi Értesítő, 1-2. pp. 7-32.*

INTRODUCTION

Space-forming social-economic and geopolitical events at the end of the 20th century led to the total or partial transformation of structures inherited from socialism and to adaptation to new expectations in Hungary.

The development of the Hungarian settlement network attracted the most significant interest toward the forming and changing of agglomerations. The urbanization has attained the most impressive development through centralization (agglomeration) and decentralization (suburbanization) around the bigger cities and their surroundings.

In the emergence and development of agglomerations in Hungary the political and socioeconomic processes have been present for decades and their effects are also still detectable today (*Tímár, 1999; Dövényi and Kovács, 1999*).

The process affected the area of urbanized space, its inner cohesion and it also caused changes in the geographical scale of organizing economic processes. From the 1990s multi-directional socio-economic processes have taken place in Miskolc and its agglomeration.

The transformation of the local social structures of settlements was coupled with changes in the geography of the society and the economy, and with increasing disparities within the Miskolc agglomeration.

Socio-economic disparities were increased by suburbanization. The process was coupled with the weakening geographical separation of the basic social functions, thus new functions appeared in the formerly monofunctional local socioeconomic spaces (*Tímár, 1999*).

The historical development of the socio-economic, infrastructural and environmental effects of the agglomerating process in the region of Miskolc has remained an unexplored area even today. No thorough investigation of the specific factors of the agglomerating process around Miskolc as well as the exact identification of the horizontal extension of these factors have been carried out.

The economic crisis, the general economic difficulties of Hungary, and the signs of crisis present in the Miskolc agglomeration too have changed the attitudes of settlements towards agglomerating and suburbanizing processes. As a result, former policies supporting extensive development are being replaced by more intensive settlement development ideas that aim for a more efficient stabilization of the population and exploitation of the local resources. These changes also affect the suburbanizing processes in

the Miskolc agglomeration, i.e. the intensity of suburbanization is decreasing.

Several attempts have been made in the past to delineate the agglomeration of Miskolc (eg. *KSH 1998 and 2003*, *Bajmócy P. 2003*, *Kovács T.-Tóth G. 2003 etc.*), but they failed to reach a consensus either on the criteria of agglomeration or on the group of settlements belonging to this agglomeration. According to the classification of the Hungarian Central Statistical Office, the number of settlements forming the agglomeration of Miskolc was 17 by 2003, and 13 by 2013.

The most recent (2014) delimitation of the Miskolc agglomeration (36 settlements) is based on the commuting of the workforce to the centre (Miskolc) of the urban region.

It is therefore appropriate to complexly examine the suburbanization processes in the Miskolc agglomeration at the settlement level as well as its social and economic consequences.

AIMS

In my PhD dissertation, **my main aim** was to interpret and explore the suburbanization-agglomeration processes and specifics of the settlements of the Miskolc agglomeration and the spatial structure-functional position and relationship system of suburban small centres and settlements.

In order to achieve my major aim, I have made an attempt to prove five hypotheses:

Hypothesis No. 1. I presumed that the low and high socioeconomic groups of Miskolc have been significantly different regarding the directions of their movements, which augmented the segregation within and between the suburban settlements.

Hypothesis No. 2. I presumed that the dominant majority of the new inhabitants of the suburban region arrived from the crowded blocks of flats in Miskolc.

Hypothesis No. 3. I presumed that the inhabitants participating in the suburbanization had higher than average level of education and income.

Hypothesis No. 4. I presumed that due to the economic crisis between 2009 and 2013 the intensity of suburbanization in the Miskolc

agglomeration strongly decreased, relocations became less frequent then sporadic, until the suburbanization reached its end.

Hypothesis No. 5. I presumed that the suburbanization around Miskolc is a peculiar phenomenon, because the population of the agglomeration is declining and its spatial structure has not become polycentric but remained monocentric instead dominated by centralized socio-economic relationships like in the case of a traditional city and its agglomeration.

In order to achieve my objectives and support my hypotheses, **the (sub)tasks to be addressed** were the following:

- Present the suburbanization process of the metropolitan agglomerations, their general and regional specifics in Hungary based on the international and domestic literature.
- Identify and explore suburban social and economic processes in Miskolc and in its agglomeration through case studies, at the level of settlements and parts of them (eg. Onga, Lyukó-valley, Bükkszentlászló, etc.).
- Carry out a social and economic geographical analysis and evaluation of the suburban settlements based on statistical data.
- Delimit the suburban zone of Miskolc, analyse and map its location, infrastructural and socioeconomic conditions.
- Conduct personal interviews and questionnaire surveys among the suburban residents of the Miskolc agglomeration and compare results with the results of similar studies published in the domestic literature and with my former research results.

MATERIAL AND METHOD

The selection and delimitation of the settlements examined in the dissertation were made based on the data of the Hungarian Central Statistics Office (KSH) and on the Spatial Planning Information System (TeIR), following own assessments, comparing with the results of domestic literature.

It is an important step in every piece of research to delimit the study area, which in this case are the settlements of the Miskolc agglomeration.

The most recent (2014) delimitation of the Miskolc agglomeration (36 settlements) is based on the commuting of the workforce to the centre (Miskolc) of the urban region (*Tóth G. 2014*).

Based on statistics, in this paper I outline the most important socio-economic characteristics of the past 25 years (1990-2015) of suburbanization in the Miskolc agglomeration.

Phenomena related to suburbanization beginning at the end of the 1980s and accelerating in the 1990s were explored by statistical data on the Miskolc agglomeration and by questionnaire surveys and interviews conducted among residents living in suburban settlements.

Filling the questionnaires happened in person every case. The participation was voluntary and anonymous. The questionnaire intentionally included some open questions to get more detailed data. My sampling is not representative or full range although the results prove my hypotheses. Questionnaires, containing data on the peculiarities of the suburban society of examined settlements, were processed and analyzed by SPSS software.

Empirical research (with questionnaires and prominence studies) was carried out in the spring of 2016. I focused on the inhabitants of suburban settlements around Miskolc who moved out of Miskolc after 1990. I made personal interviews with the leaders of the ten suburban settlements, (e.g. mayor, notary, directory etc.). Altogether 975 households participated in the survey. The questionnaire contained 34 open and closed questions. The inquiry was guided and the number of settlement questionnaires was not proportional to the population. Respondents over age 30 were overrepresented due to the nature of the investigation.

The applied residential questionnaire was based on Günter Herfert's (2001) questionnaire which was later modified by Zoltan Dovenyi and Zoltan Kovacs.

The individual analysis of research data based on the questionnaires makes the results more sophisticated and specific to settlements, in contrast with the statistical data which only show general patterns.

During my research demographic (e.g. changes in population, level of education, etc.) and infrastructural characteristics of these settlements were examined, as were the composition and motivations of out-migrants. Moreover, my research explored how these changes affected the society of host settlements and how new families managed to integrate into local communities. Last, but not least my research also revealed the changes in the socio-economic networks of people moving out from the city and identified those settlements in which they use services.

In the 10 settlements most heavily affected by social suburbanization (Arnót, Onga, Kistokaj, Mályi, Felsőzsolca, Szirmabesenyő, Nyékládháza,

Bükkaranyos, Bükkszentkereszt and Kisgyőr) a representative household survey (N = 975) was carried out in the spring of 2016. Moreover, I also examined a strongly related topic, the economic transformation of the Miskolc agglomeration and its most important sectorial and geographical consequences with the help of data on active businesses from the Opten Company Database.

The Opten Company Database includes the basic data (e.g. headquarter, net sales, main activity, etc.) of all active businesses present in the settlements of the Miskolc agglomeration in 2016. During the creation of the empirical database, inactive businesses were ignored and the most recent (2015) data on net sales were considered. Active businesses with at least 20 million HUF annual net sales were included in the database. Only those active businesses (640) were considered whose headquarters were located in one of the 35 settlements of the Miskolc agglomeration. Active businesses headquartered in other settlements, but operating in one of the examined 35 settlements were ignored (as well as businesses headquartered in Miskolc), because in my opinion these companies do not (even indirectly) indicate the restructuring of the economy related to suburbanization.

The threshold of 20 million HUF annual net sales was set because in-depth interviews with CEOs revealed that above this threshold companies are able to employ at least one employee. Although small enterprises were disregarded, it is expected of a viable mid-sized company to have at least one employee and at least 20 million HUF annual net sales. In my opinion, these companies can play a ‘real’ role in the functional, sectorial and geographical transformation of the Miskolc agglomeration. During the sectorial categorization of companies I only took considered the main activity, while headquarters were identified on the level of settlements, and ambiguous cases were clarified by on site studies.

Among the economic actors special attention was paid to the sectorial and geographical (settlement level) distribution of active businesses and to industrial parks, which can help to interpret and evaluate the economic processes of the past quarter-century adapted to local peculiarities.

SUMMARY OF THE SCIENTIFIC RESULTS

Several questions had arisen during the literature analysis and the research, which were answered by performing the tasks of the dissertation. During these tasks, I drew the following conclusions:

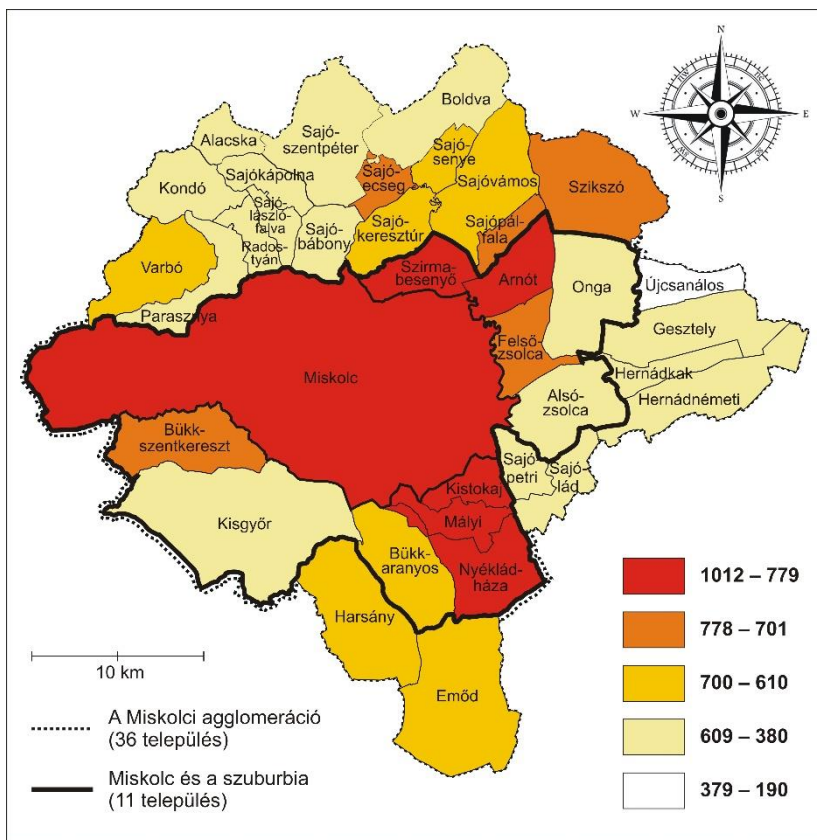
Hypothesis No. 1.

I presumed that the low and high socioeconomic groups of Miskolc have been significantly different regarding the directions of their movements, which augmented the segregation within and between the suburban settlements.

My assumption was based on a widely known fact, namely that one of the basic characteristic features of population concentration related to modern urbanization is migration, which necessarily generates social disparities among and within settlements. It was already observable earlier that low and high socioeconomic groups tended to be geographically segregated (e.g. in city agglomerations), however, it was not until the regime change that this process occurred and became a justified research area in socialist countries (including Hungary as well). I agree with the opinion of researchers in this field who claim that suburbanization intensified this process, resulting in (according to public judgement) both positive (e.g. gated communities) and negative (e.g. ghettos) consequences (Perczel Gy. 2003, Ladányi J. - Szelényi I. 1997).

It is a peculiarity of Miskolc that, due to the residents moving out of microdistricts (e.g. Ávas, which used to be a higher status residential area) and to the declining prestige of inner city neighbourhoods, the social structure of Miskolc was disrupted on an unprecedented scale as compared to previous periods or other Hungarian cities. As a result of this process groups of the elite started to segregate into new neighbourhoods (e.g. Ávasalja, Egyetemváros, Berekalja, etc.). The emergence of ghettos within Miskolc (e.g. numbered streets, Lyukó valley, etc.) was also intensified by suburban migratory trends. The process markedly changed and polarized the suburban settlements of the Miskolc agglomeration as well (*Map 1*).

On the one hand, the role of small settlements in the Bükk Mountains (e.g. Kisgyőr, Bükkszentkereszt, etc.) in concentrating the elite became stronger. On the other hand, there also emerged settlements especially near the administrative borders of Miskolc with favourable economic and transport conditions (e.g. Mályi, Kistokaj, Szirmabesenyő, etc.), which also became the focal points of the new elite with high status residential areas and gated communities. The concentration of low socioeconomic groups also became stronger, with one of the results of these processes being that a contiguous eastern slum region (e.g. Gesztely, Hernádkak, Alsózsolca, Újcsanáros, etc.) emerged within the Miskolc agglomeration characterized by the marked presence of ethnic minorities.

Map 1. Per capita tax base of personal income tax (2011)

Source: edited by the author based on HCSO data

Hypothesis No. 2.

I presumed that the dominant majority of the new inhabitants of the suburban region arrived from the crowded blocks of flats in Miskolc.

Social and economic transformations related to the regime change strongly affected property assets in Hungary, the prices of rented dwellings formerly owned by the state or city councils increased. By selling these dwellings families living in blocks of flats could create a financial basis for moving home and realizing the dream of the middle class: buying a detached house. The most important motivation for people moving out of

cities (which started as a sporadic phenomenon, but later became widespread) is generally associated with the negative aspects of urban life (e.g. environmental pollution, crowdedness, alienation, etc.), however, these negative elements were not or just scarcely present in Hungarian cities. However, the conditions of Miskolc were peculiar in this respect as well, since during the years of the regime change 60% of its residents lived in blocks of flats in the immediate neighbourhood of heavily polluting industrial plants (e.g. Ironworks of Diósgyőr).

The results of my questionnaire survey have supported my hypothesis: the significant majority of people leaving Miskolc formerly lived in blocks of flats (*Table 1*).

Table 1. Motivations behind moving out of Miskolc in suburban settlements

Settlement	Former dwellings								Total
	by ownership			by type					
	private	rented	local government	detached house	terraced house	block of flats (five stories or less)	block of flats (six stories or more)	Brick block of flats	
Arnót	109	32	20	33	16	64	32	16	161
Sz.besenyő	67	13	7	39	4	11	17	16	87
Felsőzsolca	140	9	7	48	4	41	54	9	156
Kisgyőr	37	5	6	5	3	14	19	7	48
Bükkaranyos	12	1	2	2	1	4	5	3	15
B.szentkereszt	45	7	2	29	5	15	3	2	54
Kistokaj	107	11	14	35	18	34	41	4	132
Nyékládháza	42	5	7	12	3	19	17	3	54
Mályi	100	1	1	15	8	41	32	6	102
Onga	113	38	15	26	21	73	36	10	166
Total	772	122	81	244	83	316	256	76	975

Source: Edited by the author based on questionnaire survey

Data on Bükkszentkereszt, Szirmabesenyő, Kistokaj and Kisgyőr indicate that the simple process of moving from blocks of flats to detached houses was not the only feature of suburbanization around Miskolc. For the more affluent generations, paying particular attention to environmental conditions, moving out of Miskolc was also a qualitative change, since they moved to settlements of high prestige, despite the fact that they had to

accept the disadvantages of lack of transport and other infrastructure in favour of having a bigger house and garden.

Hypothesis No. 3.

I presumed that the inhabitants participating in the suburbanization had higher than average level of education and income.

This hypothesis has proved to be only partially true. Statistical data indicated that in some suburban settlements (e.g. Felsőzsolca, Mályi, Kistokaj, etc.) the number of people with higher education level increased dynamically – surpassing the county and agglomeration means (*Table 2*).

Table 2. Education level of respondents

Settlement	Women				Men				Total
	technical school	secondary voc. sch.	grammar school	university or college deg.	technical school	secondary voc. sch.	grammar school	university or college deg.	
Arnót	12	34	14	36	3	18	11	29	157
Sz.besenyő	1	15	3	27	12	6	1	20	85
Felsőzsolca	9	27	12	54	6	15	12	21	156
Kisgyőr	1	3	3	27	0	3	0	9	46
Bükkaranyos	1	0	0	5	0	3	3	3	15
B.szentkereszt	1	12	9	9	2	6	3	9	51
Kistokaj	3	21	27	21	9	9	18	18	126
Nyékkládháza	3	6	12	15	0	6	0	12	54
Mályi	5	16	19	24	3	6	6	15	94
Onga	10	26	21	48	5	25	10	21	166
Total (fő)	46	160	120	266	40	97	64	157	950
Total (%)	8	26,8	20,7	44,5	10,5	28,2	18,6	42,9	100+100

Source: Edited by the author based on questionnaire survey

Statistical data and questionnaires have revealed that families moving out of Miskolc did not have outstanding incomes (*Map 1*) or significant savings, therefore they did not have enough financial resources to move to a higher quality dwelling within Miskolc. Based on empirical research it can be concluded that a significant portion of out-movers was attracted by the favourable environmental and transport conditions of settlements, low property prices and by benefits offered by local governments.

These facts also underpin one of the peculiarities of the society of the Miskolc suburbia, namely that the majority of suburban generations belong to the lower middle class which is more vulnerable than other layers of the Hungarian society in terms of social (e.g. integration, local ties, etc.) and economic conditions (e.g. financial crisis, problems concerning the repayment of foreign currency loans, unemployment). This is particularly true of disadvantaged social groups including lower educated, low income and unemployed people as well as the Roma.

Hypothesis No. 4. I presumed that due to the economic crisis between 2009 and 2013 the intensity of suburbanization in the Miskolc agglomeration strongly decreased, relocations became less frequent then sporadic, until the suburbanization reached its end.

Different pieces of research conducted in other urban regions in Hungary led to similar conclusions. The financial and economic recession reaching Hungary too, the credit crisis and the social aspects of nonperforming loans (e.g. indebtedness, unemployment, impoverishment, etc.) changed the processes of mobility in the agglomerations of Hungarian cities as well, of which we have hardly any information except for the Budapest agglomeration. In fact, the uncertainty caused by the financial and economic crisis may decelerate or accelerate migratory movements in the future.

However, such studies have not yet been carried out in the Miskolc agglomeration, therefore the degree to which the society is affected by this process both vertically and horizontally is unknown.

Based on the survey, it has been shown that the significant increase in the costs associated with the suburban way of life, the apathy of the suburban generation, the deterioration of the former "prestige living spaces", and the social effects of the financial-economic crisis all have contributed to the decline of the rate of social strata which prefer and are able to take the suburban way of live (*Table 3*).

Due to the loss of dynamism of suburbanization, a suburban society and economy with lost dynamism and orientation can be observed today.

Further development of suburban settlements is chiefly determined by the development of Miskolc, primarily with respect to labour demand, commuting and residential areas.

Table 3. Population, natural increase and net migration rate of the Miskolc agglomeration and suburbia (1990–2015)

Settlements	1980-1990		1990	1990-2001		2001	2001-2011		2011	2015
	1*	2*	3*	1*	2*	3*	1*	2*	3*	3*
Miskolc	1487	-13148	196442	-6785	-5532	184125	-8425	-7946	167754	159554
Miskolci agglomeration	2927	-1253	92719	1058	3674	97451	-1764	-1475	94212	92347
of which the settlements of the suburbia:										
Alsózsolca	308	-175	5723	355	-34	6044	161	-439	5766	5606
Arnót	170	352	2082	107	368	2557	34	6	2597	2387
Bükkaranyos	-39	-10	1122	16	255	1393	30	25	1448	1499
Bükkszentker.	21	-22	1374	-96	-4	1274	-85	17	1206	1179
Felsőzsolca	368	446	6939	193	-105	7027	58	-472	6613	6486
Kisgyőr	7	-67	1572	-18	55	1609	-39	72	1642	1677
Kistokaj	39	205	1489	9	370	1868	-27	237	2078	2083
Mályi	168	685	3353	4	795	4152	-72	44	4124	3929
Nyékládháza	57	185	4432	-67	541	4906	-204	321	5023	4865
Onga	213	213	4042	278	441	4761	58	39	4858	4764
Szirmabesenyő	144	-77	4836	-123	16	4729	-238	-53	4438	4111
Total	1456	1735	36964	658	2698	40320	-324	-203	39793	38586

1 natural increase, 2 net migration rate, 3 population

Source: edited by the author based on TeIR and HCSO-TSTAR data

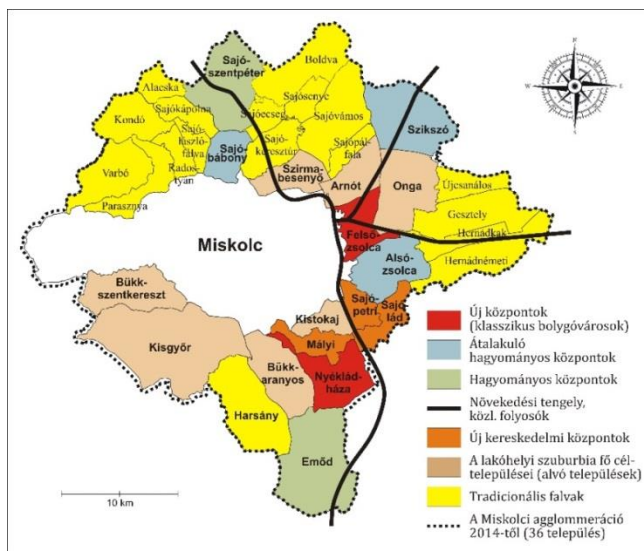
Hypothesis No. 5.

I presumed that the suburbanization around Miskolc is a peculiar phenomenon, because the population of the agglomeration is declining and its spatial structure has not become polycentric but remained monocentric instead dominated by centralized socio-economic relationships like in the case of a traditional city and its agglomeration.

The results of my PhD thesis clearly support this hypothesis, since the suburban settlements around Miskolc have developed organic links with the economy, society and services of Miskolc, establishing a symbiotic relationship.

Some settlements linked to Miskolc, however, have proved to be too ‘far’ (despite their geographical proximity) for suburbanization to occur (especially in northerly and northwesterly directions) therefore the suburbs of Miskolc have evolved northeast and south of the city.

In the case of the more dynamic group of small towns (Nyékládháza, Alsó- and Felsőzsolca, Emőd), the direct and indirect impact of Miskolc is clearly detectable, the conditions of these towns are significantly better than that of settlements around them or further away. The growth of these towns had both quantitative and qualitative aspects, and they have become not only stronger centres of the population but of the economy as well. Regarding their functional role, they have partially become service towns, meeting the needs of local and nearby residents. Besides the quantitative aspects of urbanization reflected in population growth, the qualitative aspects also emerged, which helped to retain their population. These small towns are the greatest winners of suburbanization. Small towns (Sajóbábony, Sajószentpéter, Szikszó) which possess more central functions, and are less dependent on Miskolc and formerly had significant gravity zones (and industrial functions) are today characterized by unfavourable demographic processes. Suburbanization affected the society and the economy of these small towns to a lesser extent, factors that formerly attracted industrial activities have lost their significance, their development has stopped, thus they are now trying to re-orientate themselves within the restructuring agglomeration of Miskolc (*Map 3*).

Map 3. Spatial structure and functional differentiation of the Miskolc agglomeration
(edited by the author)

The Miskolc agglomeration has not become polycentric; it has remained a monocentric urban region up till now, where only a small fragment of settlements shows a unique character and specialization despite the differentiating processes. This specialization is primarily reflected in agricultural and industrial activities. The economy of the Miskolc agglomeration shows a mixed picture wherein the legacy of socialism and the selective renewal due to the economic processes of the past quarter-century are present at the same time.

References

- BAJMÓCY P. (2003):* Szuburbanizáció a budapesti agglomeráción kívüli Magyarországon. [Suburbanization in Hungary outside the Budapest agglomeration] Doktori értekezés tézisei, Szegedi Tudományegyetem. 18. p.
- DÖVÉNYI Z. - KOVÁCS Z. (1999):* A szuburbanizáció térbeni-társadalmi jellemzői Budapest környékén [Socio-spatial characteristics of suburbanization around Budapest] In: Földrajzi Értesítő XLVIII. évf. 1999. 1-2. sz. pp. 33-57.
- KOVÁCS T.–TÓTH G. (2003):* Agglomerációk, településegységek a magyar település-rendszerben. [Agglomerations, settlement groups in the Hungarian settlement network] Területi Statisztika. 6. (43.) évf. 4. szám. pp. 387–391.
- LADÁNYI J. - SZELÉNYI I. (1997):* Szuburbanizáció és gettósodás.[Suburbanization and Ghettos] Kritika. 7. pp. 4-12.
- PERCZEL GY. (2003):* Magyarország társadalmi-gazdasági földrajza. [Social and economic geography of Hungary] ELTE Eötvös Kiadó, Budapest
- TIMÁR J. (1999):* Elméleti kérdések a szuburbanizációról. [Theoretical questions about suburbanization] Földrajzi Értesítő, 1-2. pp. 7-32.

Nyilvántartási szám: DEENK/321/2018.PL
Tárgy: PhD Publikációs Lista

Jelölt: Kristóf Andrea
Neptun kód: JJFEZ2
Doktori Iskola: Földtudományok Doktori Iskola
MTMT azonosító: 10045346

A PhD értekezés alapjául szolgáló közlemények

Magyar nyelvű könyvrészletek (3)

1. **Kristóf, A.:** A miskolci agglomeráció kialakulás és fejlődése.
In: A változó világ XXI. századi kihívásai : tanulmánykötet Prof. Dr. Hanusz Árpád egyetemi tanár 70. születésnapja tiszteletére. Szerk.: Kókai Sándor, Nyíregyházi Egyetem, Turizmus és Földrajztudományi Intézet, Nyíregyháza, 337-354, 2016. ISBN: 9786155545634
2. **Kristóf, A.:** Az iskolázottság területi differenciálódása Miskolcon (1980-2001).
In: Tiszteletkötet Dr. Gál András geográfus 60. születésnapjára. Szerk.: Kókai Sándor, Boros László, Nyíregyházi Főiskola Turizmus és Földrajztudományi Intézet ; Szerencs : Bocskai István Katolikus Gimnázium, Nyíregyháza, 395-408, 2015. ISBN: 9786155097997
3. **Kristóf, A.:** A miskolci szuburbia néhány jellemzője.
In: Tanulmánykötet Dr. Dobány Zoltán főiskolai docens 60. születésnapjára. Szerk.: Kókai Sándor, Nyíregyházi Főiskola, Turizmus és Földrajztudományi Intézet, Nyíregyháza, 197-211, 2013. ISBN: 9786155097782

Magyar nyelvű tudományos közlemények hazai folyóiratban (9)

4. **Kristóf, A.:** A miskolci szuburbia átalakulása, új fejlődési sajátosságai.
Telepöldr. Tanulm. 7 (1), 108-129, 2018. ISSN: 2063-4315.
5. **Kristóf, A.:** Adalékok a miskolci agglomeráció gazdaságának funkcionális, ágazati és területi átalakulásához.
Telepöldr. Tanulm. 6 (1), 56-75, 2017. ISSN: 2063-4315.
6. **Kristóf, A.:** A miskolci agglomeráció fejlődési pályája (1970-2015).
Tört. Földr. Közl. 5 (2), 64-81, 2017. ISSN: 2064-390X.
7. **Kristóf, A., Kókai, S.:** Adalékok a miskolci szuburbia lehatárolásához.
Telepöldr. Tanulm. 4 (Klinsz.), 56-72, 2015. ISSN: 2063-4315.
8. **Kristóf, A.:** Adalékok Miskolc külterületeinek sajátosságaihoz.
Telepöldr. Tanulm. 4 (2), 55-67, 2015. ISSN: 2063-4315.

9. **Kristóf, A.:** Miskolc aprófaluja: Bükk-szentlászló.
Települ. Tanulm. 4 (1), 87-95, 2015. ISSN: 2063-4315.
10. **Kristóf, A.:** A miskolci agglomeráció kisvárosai.
Települ. Tanulm. 3 (1), 81-96, 2014. ISSN: 2063-4315.
11. **Kristóf, A.:** Onga népességének rétegződése és területi szegregációja.
Települ. Tanulm. 3 (2), 138-153, 2014. ISSN: 2063-4315.
12. **Kristóf, A.:** Adalékok Onga alaprajzi fejlődéséhez és változásához.
Települ. Tanulm. 2 (2), 97-110, 2013. ISSN: 2063-4315.

Idegén nyelvű tudományos közlemények külföldi folyóiratban (3)

13. **Kristóf, A.:** The impact of suburbanization on social differentiation in Hungary: a case study of the Miskolc agglomeration.
Geographica Pannonica. 22 (3), 176-188, 2018. ISSN: 0354-8724.
DOI: <http://dx.doi.org/10.5937/22-17081>
14. **Kristóf, A.:** Functional, sectoral and regional transformation of the economy of the Miskolc agglomeration revisited.
Anal. Univ. Oradea. Fasc. Ser. Geogr. 27 (1), 84-97, 2017. ISSN: 1221-1273.
15. **Kristóf, A.:** The development path of the Miskolc agglomeration (1970-2015).
Acta Univ. Sapientiae, Eur. Reg. Stud. 12 (1), 5-24, 2017. ISSN: 2066-639X.
DOI: <http://dx.doi.org/10.1515/auseur-2017-0006>

További közlemények

Magyar nyelvű könyvrészletek (2)

16. **Kristóf, A.:** Nemzeti kegyhelyünk: Mátraverebély-Szentkút szakrális-kulturális értékei.

In: A Kárpát-medence történeti vallásföldrajza : tanulmánygyűjtemény. Szerk.: Frisnyák Sándor, Gál András, Kókai Sándor, Nyíregyházi Egyetem Turizmus és Földrajztudományi Intézet, Nyíregyháza, 227-237, 2017. ISBN: 9786155545658

17. **Kristóf, A.:** Szikszó településföldrajza.

In: Szikszó földrajza: kismonográfia. Szerk.: Frisnyák Sándor, Nyíregyházi Egyetem Turizmus és Földrajztudományi Intézet, Nyíregyháza, 147-168, 2016. ISBN: 9786155545665

Magyar nyelvű konferencia közlemények (1)

18. **Kristóf, A.:** Tornaszentjakab turisztikai értékeinek hasznosítási lehetőségei.

In: Területfejlesztés - turizmustervezés : a Nyíregyházán 2014. október 24-én megtartott konferencia előadásai. Szerk.: Hanusz Árpád, NyF Turizmus és Földrajztudományi Intézete, Nyíregyháza, 153-165, 2014. ISBN: 9786155097966

A DEENK a Jelölt által az iDEa Tudóstérbe feltöltött adatok bibliográfiai és tudománymetriai ellenőrzését a tudományos adatbázisok és a Journal Citation Reports Impact Factor lista alapján elvégezte.

Debrecen, 2018.10.03.

Registry number:
Subject:

DEENK/321/2018.PL
PhD Publikációs Lista

Candidate: Andrea Kristóf
Neptun ID: JJFEZ2
Doctoral School: Doctoral School of Earth Sciences
MTMT ID: 10045346

List of publications related to the dissertation

Hungarian book chapters (3)

1. **Kristóf, A.:** A miskolci agglomeráció kialakulás és fejlődése.
In: A változó világ XXI. századi kihívásai : tanulmánykötet Prof. Dr. Hanusz Árpád egyetemi tanár 70. születésnapja tiszteletére. Szerk.: Kókai Sándor, Nyíregyházi Egyetem, Turizmus és Földrajztudományi Intézet, Nyíregyháza, 337-354, 2016. ISBN: 9786155545634
2. **Kristóf, A.:** Az iskolázottság területi differenciálódása Miskolcon (1980-2001).
In: Tiszteletkötet Dr. Gál András geográfus 60. születésnapjára. Szerk.: Kókai Sándor, Boros László, Nyíregyházi Főiskola Turizmus és Földrajztudományi Intézet ; Szerencs : Bocskai István Katolikus Gimnázium, Nyíregyháza, 395-408, 2015. ISBN: 9786155097997
3. **Kristóf, A.:** A miskolci szuburbia néhány jellemzője.
In: Tanulmánykötet Dr. Dobány Zoltán főiskolai docens 60. születésnapjára. Szerk.: Kókai Sándor, Nyíregyházi Főiskola, Turizmus és Földrajztudományi Intézet, Nyíregyháza, 197-211, 2013. ISBN: 9786155097782

Hungarian scientific articles in Hungarian journals (9)

4. **Kristóf, A.:** A miskolci szuburbia átalakulása, új fejlődési sajátosságai.
Telepöldr. Tanulm. 7 (1), 108-129, 2018. ISSN: 2063-4315.
5. **Kristóf, A.:** Adalékok a miskolci agglomeráció gazdaságának funkcionális, ágazati és területi átalakulásához.
Telepöldr. Tanulm. 6 (1), 56-75, 2017. ISSN: 2063-4315.
6. **Kristóf, A.:** A miskolci agglomeráció fejlődési pályája (1970-2015).
Tört. Földr. Közl. 5 (2), 64-81, 2017. ISSN: 2064-390X.
7. **Kristóf, A., Kókai, S.:** Adalékok a miskolci szuburbia lehatárolásához.
Telepöldr. Tanulm. 4 (Klnsz.), 56-72, 2015. ISSN: 2063-4315.
8. **Kristóf, A.:** Adalékok Miskolc külterületeinek sajátosságaihoz.
Telepöldr. Tanulm. 4 (2), 55-67, 2015. ISSN: 2063-4315.

9. **Kristóf, A.:** Miskolc aprófaluja: Bükkszentlászló.
Telepöldr. Tanulm. 4 (1), 87-95, 2015. ISSN: 2063-4315.
10. **Kristóf, A.:** A miskolci agglomeráció kisvárosai.
Telepöldr. Tanulm. 3 (1), 81-96, 2014. ISSN: 2063-4315.
11. **Kristóf, A.:** Onga népességének rétegződése és területi szegregációja.
Telepöldr. Tanulm. 3 (2), 138-153, 2014. ISSN: 2063-4315.
12. **Kristóf, A.:** Adalékok Onga alaprajzi fejlődéséhez és változásához.
Telepöldr. Tanulm. 2 (2), 97-110, 2013. ISSN: 2063-4315.

Foreign language scientific articles in international journals (3)

13. **Kristóf, A.:** The impact of suburbanization on social differentiation in Hungary: a case study of the Miskolc agglomeration.
Geographica Pannonica. 22 (3), 176-188, 2018. ISSN: 0354-8724.
DOI: <http://dx.doi.org/10.5937/22-17081>
14. **Kristóf, A.:** Functional, sectoral and regional transformation of the economy of the Miskolc agglomeration revisited.
Anal. Univ. Oradea. Fasc. Ser. Geogr. 27 (1), 84-97, 2017. ISSN: 1221-1273.
15. **Kristóf, A.:** The development path of the Miskolc agglomeration (1970-2015).
Acta Univ. Sapientiae, Eur. Reg. Stud. 12 (1), 5-24, 2017. ISSN: 2066-639X.
DOI: <http://dx.doi.org/10.1515/auseur-2017-0006>

List of other publications

Hungarian book chapters (2)

16. **Kristóf, A.:** Nemzeti kegyhelyünk: Mátraverebély-Szentkút szakrális-kulturális értékei.
In: A Kárpát-medence történeti vallásföldrajza : tanulmánygyűjtemény. Szerk.: Frisnyák Sándor, Gál András, Kókai Sándor, Nyíregyházi Egyetem Turizmus és Földrajztudományi Intézet, Nyíregyháza, 227-237, 2017. ISBN: 9786155545658
17. **Kristóf, A.:** Szikszó településföldrajza.
In: Szikszó földrajza: kismonográfia. Szerk.: Frisnyák Sándor, Nyíregyházi Egyetem Turizmus és Földrajztudományi Intézet, Nyíregyháza, 147-168, 2016. ISBN: 9786155545665

Hungarian conference proceedings (1)

18. **Kristóf, A.:** Tornaszentjakab turisztikai értékeinek hasznosítási lehetőségei.
In: Területfejlesztés - turizmustervezés : a Nyíregyházán 2014. október 24-én megtartott konferencia előadásai. Szerk.: Hanusz Árpád, NyF Turizmus és Földrajztudományi Intézete, Nyíregyháza, 153-165, 2014. ISBN: 9786155097966

The Candidate's publication data submitted to the iDEa Tudóstér have been validated by DEENK on the basis of Web of Science, Scopus and Journal Citation Report (Impact Factor) databases.

03 October, 2018

